

Første skoleår

Ellinor Brune Hareide og Sissel Rimehaug Weydahl

Hvordan skape variasjon og metoderikdom i begynneropplæringen?

- Læring.
- En skisse av norsk- og matematikkfaget med konkrete råd og tips til en variert og deltakende opplæring.
- Eksempler på pedagogiske hjelpemidler som er i bruk hele året.
- Eksempler på arbeidsmetoder med utgangspunkt i uteskole og temaplaner.

”Hvis man i sannhet skal lykkes å føre et menneske hen til et bestemt sted, må man først finne ham der han er – og så begynne der.”

Søren Kierkegaard

”Den viktigste enkeltstående faktor som påvirker læring, er det vi allerede vet. Forsterk dette, og bygg videre.”

D. Ausubel.

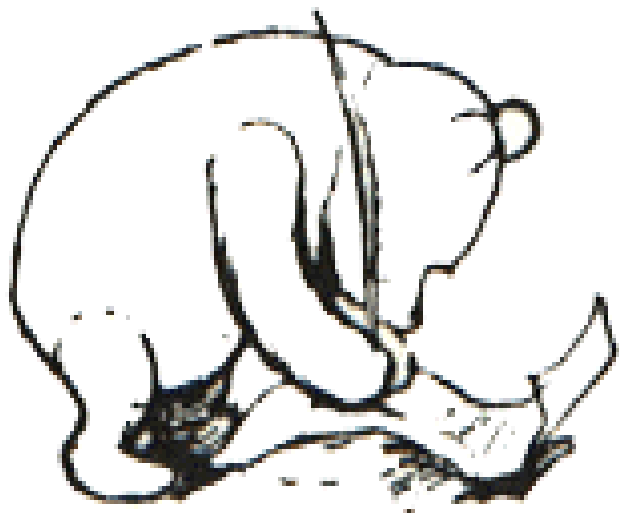
Læring som deltakelse

- elevene deltar aktivt i de ulike læringsaktivitetene
- elevene får rik tilgang på kulturelle resurser
- det legges vekt på samspill og dialog i læringsaktivitetene
- det legges til rette for en felles tenkning og fortolkning av faglige begreper

Trekk ved barns læring

- Lærer ved selv å være aktiv
- Lærer gjennom lek
- Lærer gjennom mange sanser

Lese og skrive er grunnleggende ferdigheter.

Brumm

Bruke skriftspråket
til å:

- Motta budskap
- Formidle budskap

Hovedområder

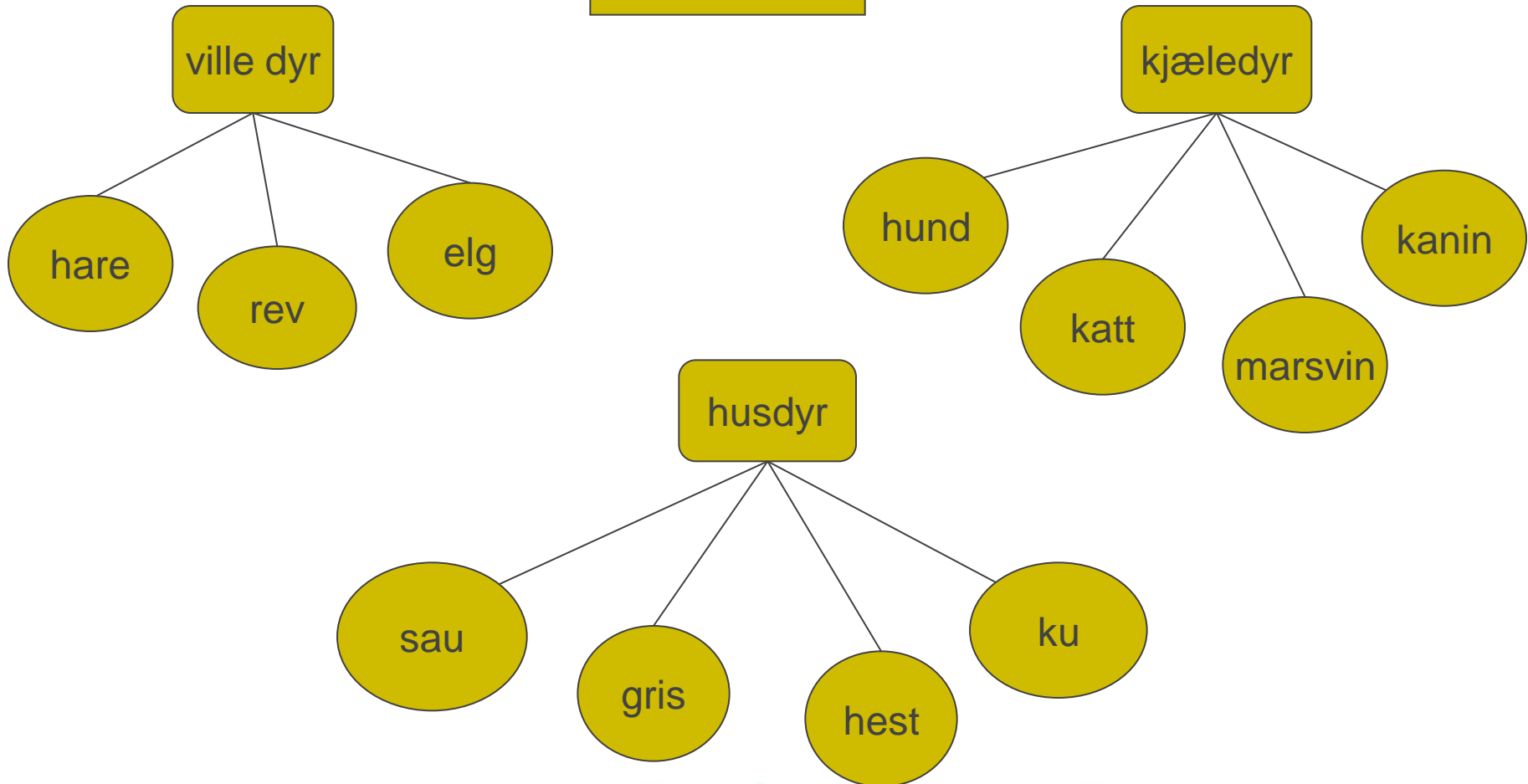
- Språkstimulering
- Skriftspråklig bevissthetstrening
- Lydtrening med bokstavinnlæring og lesing.
- Skrivning

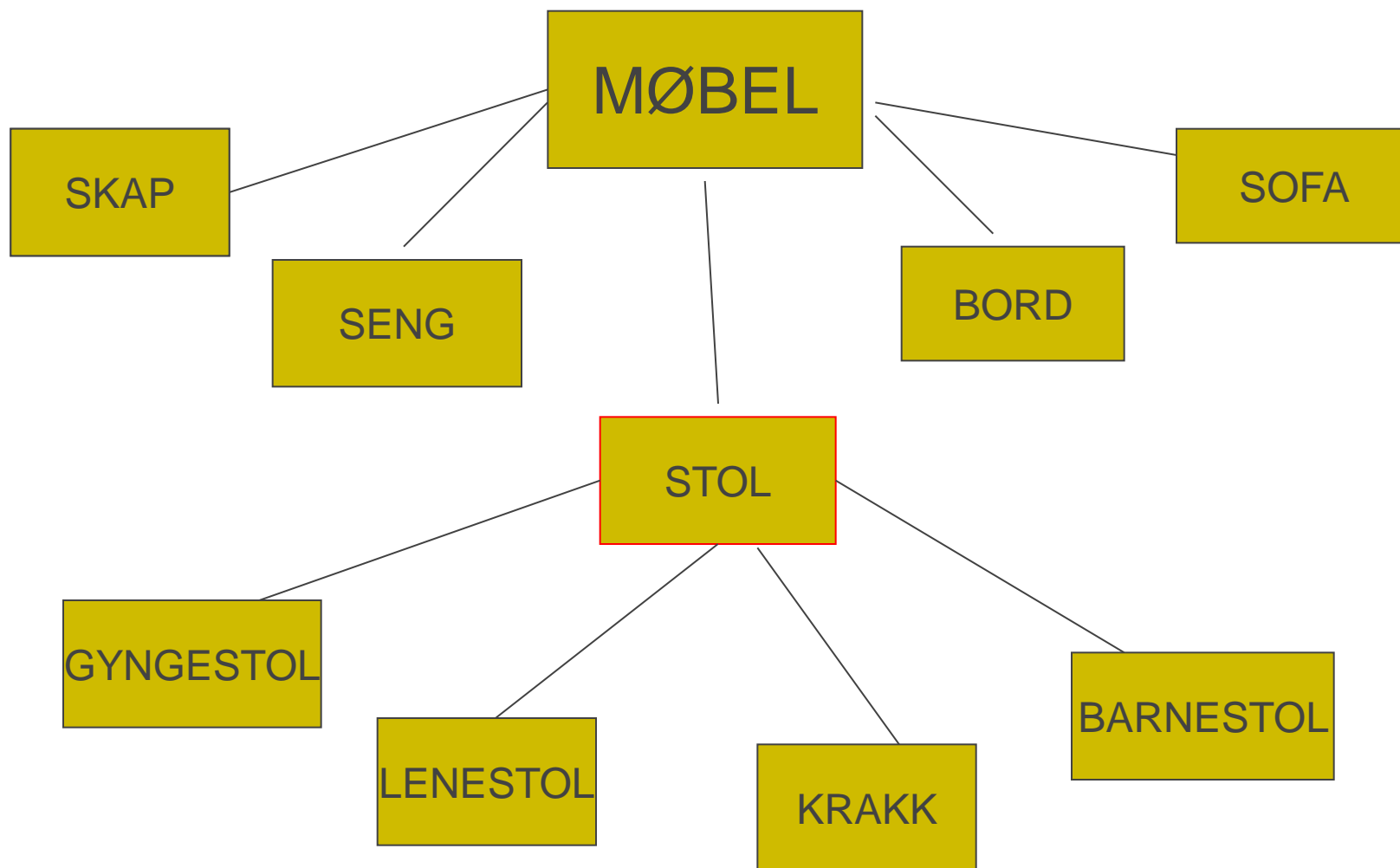
Språkstimulering

- Ordforrådet en indikator på senere leseferdigheter. Språkvansker fører ofte til lese-skrivevansker.
- Et språkstimulerende miljø – rette oppmerksomheten mot ord, betydningen av ord. Minoriteter: Mye tid på å klargjøre ord og begreper.
- Avkoding av ord er avhengig av ordforrådet.
- Et sterkt hverdagsspråk er grunnlaget for å lære fagspråk (Kamil Øzerk).
- Lesing og lesestrategier inn i alle fag.
- Hensikten med å lese er å forstå. Nødvendig med et godt ordforråd og et begrepsapparat.

DYR

Eksempler på språktrening

- Utvide begreper
- Antonymer – motsatt, homonymer – samme ord, ulik betydning, synonymer- ord som betyr omtrent det samme
- Samtale, filosoferer over språket
- Leke rollelek

Skriftspråklig bevissthet

- Rimord
- Ord og setninger
- Stavelser og bokstavsekvenser
- Språklyder – bokstaver
- Oppmerksomheten rettes fra innhold til form. Se sammenhengen mellom tale og skrift.

Lydtrening med bokstavinnlæring

- Hvordan lages lyden: Lepper, tunge, tenner, gane, stemme, luft.

➤ Lydalfabetet

- Hvordan skriver vi lyden.

➤ Nyborgs begreper: Rett/ skrå/ buet linje

➤ Bruke alle sanser

- Store og små bokstaver

Hva er lesing?

Lesing =
avkoding x forståelse + motivasjon

Syntetisk lesemetode – bottom up

- Avkode en og en bokstav, lagre i korttidsminnet og trekke sammen lydene til ord.
  - Setter store krav til korttidsminnet
  - Grunnlag for å bli en god leser
-
- Bokstavbussen
  - Magnetbokstaver
  - Stavelser

Analytisk metode – top-down

- Fra helhet til deler – analysere seg ned i teksten – setning - ord – deler av ord – stavelser – bokstaver
- Lesing av ordbilder med støtte i kontekst
- En god begynnermetode for de med dyslektiske vansker
- Arbeide med meningsfulle tekster fra første dag
  - Lese felles skrevet tekst
  - Felleslesing eller veiledet lesing

Lesing av bokstavsekvenser

- Lese stavelser lettere enn å lese bokstav for bokstav; sa, se, si ..... la, le, li, lo....., sette sammen til ord; lese, sele, lise.....
- Sette fokus på :
  - Språklyder med mer enn en bokstav; -ng, -rt, - rs, rn, diftongene
  - Høyfrekvente ikke-lydrette ord; det, de, der, her, som, jeg, meg, seg, deg – lese rett

Gode lesestrategier – veiledet lesing

- Førlesing:
  - a) Bakgrunnskunnskap, foregripe teksten
  - b) Tittel og illustrasjoner
  - c) Assosiere rundt tema
- Lese: Korlesing, lese enkelte ord, lese hele setninger
- Oppøve gode lesestrategier:
  - Forsto jeg det jeg leste, les en gang til, spør andre
- Arbeide med teksten :
  - Bokstaver, ord, setninger
- Etterarbeid –samtale, skrive

Skriveutvikling

- Tegne ting
- Tegnet tale – lekeskriving
- Skrive med enkelte bokstaver og lekeskriving – fonemorientert skriving.
- Skrive lydrett med bokstaver – oppdagende skriving.
Vygotsky og Bente Hagtvedt
- Vil oppdage og gradvis skrive ord ortografisk riktig ved å sette fokus på bokstavsekvenser og ikke-lydrette ord i lesingen
- Skrive ortografisk rett
- Eksempel på oppdagende skriving:
<http://lesesenteret.uis.no>

Tilpasset lese- og skriveopplæring

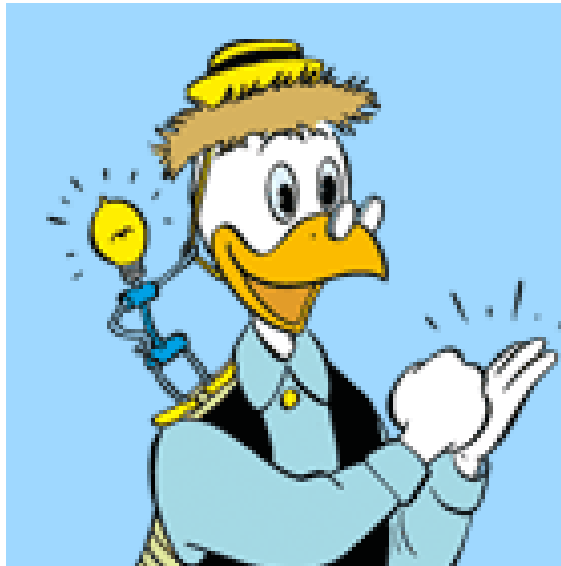
- Skal alle være med på bokstavinnlæringen?
- Nivådelte lesegrupper
- "Litteratur" på mange nivå – bokstavkort, ordkort, lesehefter, lesebøker, billedbøker, tegneserier, barnelitteratur.
- Leselekser tilpasset nivå
- Skrivning som foregår på alle nivå

Nye synspunkter

- Ordforråd og et godt begrepsapparat er grunnlaget for å bli god leser og for å videreutvikle leseferdigheten
- Skriftspråklig bevissthet gir gode leseferdigheter. Skrivning på et tidlig stadium er den beste pådriver for mestring av den alfabetiske koden.
- Fonologisk avkoding av ord er grunnlaget for å kunne danne fullstendige ortografiske enheter i hukommelsen. Ufullstendige ortografiske enheter skaper senere lesevansker og rettskrivingsvansker.

Konkrete ideer og tips

Før vi velger aktivitet:

- Hva er de langsiktige og kortsiktige læringsmålene
- Hvilke metoder er gode for å nå målene.
- Hva er læringsinnholdet i aktivitetene

Språklig bevissthetstrening

- ✓ Språkleker (Jørgen Frost)
- ✓ Kurv med
  - ting som rimer
  - bilder som rimer
  - ting med ulik mengde stavelse
- ✓ Kommode med språkspill

- ✓ Sortere gjenstander etter stavelser i ordet
- ✓ Boks med klosser for å vise antall ord i setninger
- ✓ Sammensatte ord i en eske, ordene klippes i to, settes sammen til nye ord
- ✓ Lage setninger med store ordplakater, bytte plass, ordne ordene i rett rekkefølge
- ✓ Rimbok (elevarbeider

Bokstavinnlæring

- ✓ Bokstavplakater med dikt
- ✓ Bokstavbussen
- ✓ Mitt skip er lastet med
- ✓ Kurv med ting som begynner på – eller har bokstaven i seg.
- ✓ Store isoporbokstaver, kjenne på med bind for øyet
- ✓ Lete etter ting i rommet som har bokstaven i seg, (pararbeid)
- ✓ Forme bokstaven med kroppen

- ✓ Skrive bokstaven i lufta, med finger, albue, tær, nese, rumpe, med mer
- ✓ Skrive bokstaver på ryggen til hverandre
- ✓ Skrive bokstaven på tavla
- ✓ Forme bokstaven i plastilina, av tråd, naturmaterialer (uteskole)
- ✓ Lage bokstavplakater
- ✓ Alfabetsanger
- ✓ Rim for hver bokstav (Eks. Gro Dale)
- ✓ Bokstavbok
- ✓ Lete etter bokstav i felles tekst på flipover
- ✓ Bokstavstafett

Lesing

- ✓ Ulike lettlesthefter nivådelte, storbok
- ✓ Lese kort
- ✓ Lesebøker
- ✓ Eksempel på leselekse - nivådelt

Skriving

- ✓ Lekeskriving og fonetisk skriving
- ✓ Tekstskaping med utgangspunkt i
  - uteskole
  - en gjenstand man lager en tekst ut av
  - historie om ville dyr, husdyr, etc.
  - eventyr (med faddere som sekretærer?)
- ✓ Bokstaveske med bildekort
- ✓ Ulike forfatterbøker (elevarbeid)

- ✓ Skrive meldinger og brev
- ✓ Skrive bok om kjæledyret/ kosedyret mitt
- ✓ Løko
- ✓ Tankekart
- ✓ Et skrivearbeid med utgangspunkt i Paint
- ✓ "Solbok". En altnuligbok i skrivinq
- ✓ Flanellograf

- ✓ Diverse ark med skriveoppgaver
- ✓ Lage ord av store isopor bokstaver, plastilin
- ✓ Lese/skrive-spill
- ✓ Skrive til bilde
- ✓ Skriving på data i Word
- ✓ Data: Felles nettsted: www.moava.org
- ✓ www.abc.cappelen.no
<http://www.gyldendal.no/abc/>
www.lokus123.no – Zeppelin 1 - 4
- ✓ Cd: "Bokstavene" – Gan forlag
- ✓ InfoVest forlag: firmapost@infovestforlag.no

Språk og begreper i matematikken.

”Matematikken har innebygd i seg en rekke språkkomponenter som er med på å danne grunnlaget for matematikkfaget. Jo bedre en er i stand til å gi matematikkfaget et språklig innhold, jo mer funksjonelt syns faget å bli for barnet.” Ostad

Grunnleggende begreper

- Klassifisering – størrelse, form, farge, egenskap
- Likhet og plassering
- Tid, dager årstider, måneder
- Mål, vekt, lengde
- Symbolene i matematikken; + og -
= (betyr "like mange på hver side"),
< > større enn, mindre enn

Fra konkret til abstrakt

- Konkreter
- Halvkonkreter
- Halvabstrakter
- Abstrakte tallsymboler

Tallforståelse

- Arbeide mye med konkret materiell knyttet til tallsymbolet.
- Tall-linje – tallenes rekkefølge, bevege seg fram og tilbake (+ og -), tallet før og etter, finne forskjellen mellom to tall.

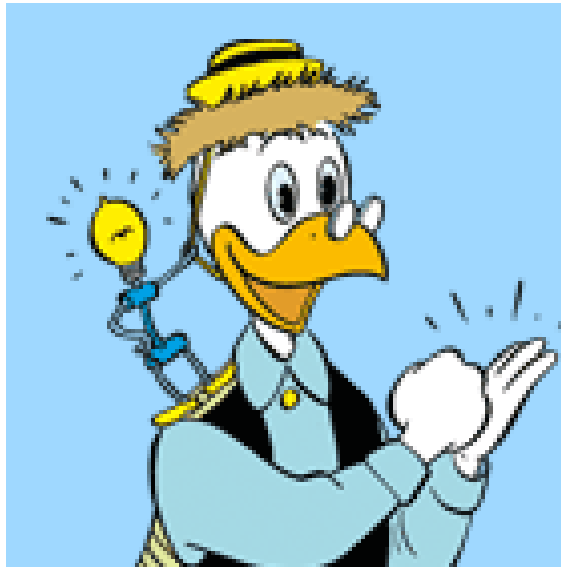
- Telling - forlengs, baklengs, telle med flere tall om gangen.
- Rekketelling, siste tallet i rekka angir antall enheter
- Mengder, en mengde elementer
- Tallrekker, tallmønster

Tallsymbolene

- Siffer og tall.
- Dobbel og halvparten
- Arbeide med konkrete og symbolene =
+ - < >
- Dagens tall – egne erfaringer med tallet, Siffer/tall, måter å dele tallet på, plass på tallrekka, partall/oddetall, ordenstall.
- Tallevener og sanger.

Konkrete ideer og tips

Matematikk

- ✓ Tallplakater med halvkonkret, halvabstrakt og tallsymbolet
- ✓ Logiske brikker
- ✓ God tilgang på elementer til telle- og mengdetrening, eks. knapper, kulerammer...
- ✓ Ulike naturelementer til regnefortellinger
- ✓ Begrepsordliste
- ✓ Snørelengde
- ✓ X-boks
- ✓ Kuleramme med posisjoner

- ✓ Tallinje
- ✓ Skålvekt
- ✓ Brikker til overhead.
- ✓ Symboler = $< > + -$ i filt, papp e.l
- ✓ Smartboard
- ✓ Terningspill (tellespill), Yatzy
- ✓ Data: Felles nettsted: www.moava.org
www.gyldendal.no/multi
<http://tusenmillioner1-4.cappelendamm.no/>
www.lokus123.no – Matematiks 1- 4, Abakus 1 - 4

Pedagogiske hjelpemidler hele året

- Samling i ring/ morgensamling
  - Dagtavle
  - Årshjulet
  - Avrivingskalender
  - Fortellerstol
  - Klassebamser
  - Bamsebøkene
- **Ukeplan**
  - Lekser: Skal vi ha lekser? Eksempler på lekser

Arbeidsbøker

- Arbeidsbøker
- Tallbok
- Bokstavbok
- Uteskolebok

Metoder

- Stasjonsarbeid.
  - Organisering.
  - Innhold
  - Eksempler på norsk -stasjoner
  - Eksempler på matte- stasjoner
- Arbeidsplan
- Uteskole

Eksempel på et tema – skolevenner og nærmiljø

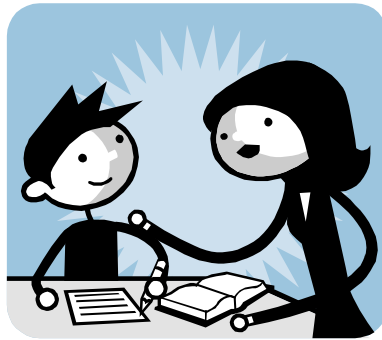
Mål:

- Å bli trygg på skolen - ute og inne
- Bygge vennskap
- Lære rutiner og regler i skolehverdagen
- Bli kjent i skolens nærmiljø og uteskolens stamklass

Eksempler på aktiviteter:

- Eksempel på en ukeplan
- Samvær med fadderne
- Få de første bøkene
- Språkleker
- Organiserte lekegrupper
- Stasjonsarbeid
- Lage vennskapsbånd for hverandre
- Røris
- Massasje
- Besøke hverandres hus
- Trafikk

Klasseledelse

Hva er klasseledelse ?

Det handler om å organisere og lede elevgrupper slik at de pedagogiske målene for timen nås uten for mye forstyrrelser og avbrytelser, dvs. å skape en rimelig grad av arbeidsro slik at en fremmer elevenes oppmerksomhet og arbeidsinnsats.

Terje Ogden

Klasselederens målsettinger

- Å skape en produktiv arbeidsro som er tilpasset læringsaktivitetene
- Å fremme oppmerksomhet og engasjement hos elevene
- Å fremme elevenes sosiale kompetanse
- Å skape samhold og trivsel i klassen
- Å stimulere elevenes motivasjon, skolefaglige innsats og prestasjoner

Å sosialiseres inn i elevrollen

- Finne sin plass i gruppen
  - Lede gruppen mot et mål
  - Sikre dialogen mellom barna og bygge relasjoner
- (Thomas Kofoed)

Premissene legges i begynnelsen av timen

- Innta klasserommet før elevene
- Hils på den enkelte
- Lærerens plassering i klasserommet
- Skaffe felles fokus
- Signal/standardformulering
- Oversiktsblikk
- Gi beskjed om hva som skal skje, og hva som forventes
- Sjekke ut respons
- Finne ut hvem som trenger støtte for å komme i gang

Den pro aktive læreren

- Tydelig struktur - skape oversikt
- Gjennomtenkt organisering av ulike aktiviteter. Ha systemer og hjelpemidler til rådighet for å forklare hva som skal foregå, konkret, visuelt, i forkant av aktivitetene
- Gi tydelige beskjeder, bruk tegn og signaler
- Forespeiler og bruker påminnelser
- Overgangssituasjoner
- Er raus med konkret ros
- Bygge relasjoner, være oppmerksom på den enkelte

Struktur

- Dagplan, synlig
- Øve inn rutiner (f.eks hvordan gå inn i klasserommet)
- Alt har sin faste plass
- Systemer for elevansvar
- Faste plasser i samlingsring
- Forutsigbarhet i det store
- Overraskelser i det små

Regler

- Regler er ferdigheter som lærerne har ansvar for å øve elevene opp i.
- Reglene skal være positive
- Regler for samspill
- Regler for arbeidsro
- Regler for orden

Øve inn en ferdighet

Barna:

- Gå rolig inn
- Finn plassen din
- Heng klærne på din knagg
- Sett støvlene på din hylle
- Ta på innesko
- Gå rolig inn i klasserommet
- Heng opp sekken
- Sitt rolig ned – snakk med innestemme

Voksne

- Gi tydelig beskjed
- Demonstrer for barna
- Barna øver
- Bekrefter/roser
- Verdsette forsøk og fremgang
- Gi belønning for oppnådd mål – kortsiktige og langsiktige mål. "Kan"- veggen.
- Ros så foreldrene hører det.
- Feire at vi får det til

To sentrale prinsipper

- Skal man endre barns atferd, må de voksne endre sin atferd først.
- Den atferden man gir oppmerksomhet, har en tendens til å gjenta seg.

Thomas Kofoed

